

doc. PhDr. Jozef **KLAVEC**, PhD.

ÚVOD

Terorizmus je súčasťou pojmu ozbrojené násilie, ktorý ako taktika je zameraný na likvidáciu a zastrašenie protivníkov a svojimi činmi aj celej spoločnosti. Vyvíjal sa už od antického Grécka a Ríma, kedy súvisel najmä s objednávkou úkladných politických vražd protivníkov v mocenskom boji medzi rôznymi skupinami. Predchodcami vo formovaní taktiky malých teroristických buniek, alebo jednotlivcov boli príslušníci šítskej ismailistickej sekty, ktorých duchovným vodcom bol šejk Sa-bah. Jej členovia boli známi aj užívaním drog a výcvikom na vražedné akcie, ktoré by sme mohli označiť ako individuálny teror, v ktorom sa ako zbraň využívali nože, prostredníctvom ktorých sa bodnými ranami usmrcovali vybraní protivníci. Podľa toho boli nazývaní hašíšini. Tento názov sa pretransformoval do francúzskeho slova *assasin*, čo znamená vrah. Vybranými cieľmi týchto vrahov boli sunitské nábožen-sko-politické authority, reprezentanti štátnej správy abásovského kalifátu aj križiaci, ktorí prenikali do západných oblastí vtedajšieho Stredného východu.

Teror sa stal súčasťou oficiálnej štátnej politiky najmä v období Veľkej francúz-skej revolúcie na prelome 18. a 19. storočia v čase jakobínskej diktatúry. V neskor-šom historickom vývoji bol teror a terorizmus významným politickým nástrojom nihilistov, anarchistov a sociálnych revolucionárov. Po druhej svetovej vojne, v čase rozpadu koloniálnych impérií sa v súvislosti so skúsenosťami s taktikou partizánskej vojny a teroru sformovali najmä ľavicovo revolučne orientované skupiny mladých ľudí, ktorí chceli preniesť taktiku partizánskej vojny vo vzťahu k teroristickým akciám do prostredia veľkých miest. Tieto názory zhrnul brazílsky komunista Carlos Marighela v doteraz populárnej príručke, v anglickom preklade známej pod názvom *The Minimanual of the Urban Guerilla* (Stručná príručka mestskej gerily).

Pre vývoj moderného terorizmu je dôležité obdobie druhej polovice 20. storo-čia, kedy sa jeho taktika zdokonalila na základe skúseností s partizánskou vojnou a jeho zaradením do etnonacionalistického, separatistického alebo nábožensky motivovaného terorizmu. Spočiatku mala organizačná štruktúra teroristických skupín prevažne hierarchickú štruktúru a na prelome 20. a 21. storočia sa formovali skupiny na základe horizontálnej skupiny voľne prepojených teroristických buniek v rámci globálnej džihádistickej teroristickej siete ovplyvnenej názormi a taktickými zámermi Usamu bin Ladina a al-Káidy ako organizačnej základne tejto siete.

V súčasnosti sa do popredia základu globálnej siete džihádistického teroru dostal Islamský štát v Iraku a Sýrii, ktorý svojim vplyvom a významom odsunul na globálnej teroristickej scéne al-Káidu až do jeho vojenskej porážky v Mosule v Iraku a v Rakke v Sýrii. Išlo o novú formu organizačnej základne zloženej z oblastí dvoch štátov v Iraku a v Sýrii, ktoré obsadili džihádistickí bojovníci. To, že dostali pod kontrolu územia

s bohatými ropnými zdrojmi im umožnilo dosahovať vysoké denné zisky z jej predaja. Toto bolo doplnené rôznymi formami kriminálnej činnosti aj legálneho podnikania, čo urobilo z organizácie islamský štát (ďalej len „ISIS“) najbohatšiu teroristickú organizáciu – teroristický štát na svete.

1 TERORIZMUS A POLITICKÉ NÁSILIE

1. 1 Definícia terorizmu

Podstatu terorizmu vyjadruje latinské slovo terror, čo znamená strach. Aj príbuzné slová ako napríklad terreo – zastrášať, odstrašovať alebo terrifico – odstrániť. Základným znakom terorizmu je systematické využívanie ozbrojeného násilia na zastrášovanie vybranej skupiny ľudí, politických strán a rôznych organizácií, aby zmenili svoj postoj k problematike, ktorá je na poprednom mieste agendy teroristických organizácií. Podstatou je teda využitie strachu, alebo zastrášenia na dosiahnutie politických cieľov. Preto majú svoj význam aj obeť, na ktoré je toto extrémne násilie zamerané, pretože pomáha vytvárať atmosféru strachu a obáv. Cílené teroristické útoky voči skupinám ľudí, organizáciám alebo jednotlivcom podliehajú účelovým kritériám, ktoré zohľadňujú politický význam obetí, ich neobľúbenosť alebo popularitu, ktorá môže byť prekážkou pre ciele teroristov. Takéto útoky podporujú vytvorenie všeobecnej atmosféry strachu.

Dôsledkom toho je, že členovia skupiny, ktorí sa stali cieľovým objektom činnosti teroristov, stratili pocit bezpečia, čo sa môže rozšíriť na celú skupinu a aj iných obyvateľov a ovplyvniť verejnú mienku. Prejaví sa to aj vytvorením politického nátlaku na vládu, aby urobila ústupky teroristom v záujme bezpečnosti občanov. Takéto kroky však situáciu neriešia, ale naopak vytvárajú priaznivejšie podmienky pre vystupňovanie nátlaku teroristov na vládu štátu, čo vedie k zhoršeniu stavu vnútornej bezpečnosti. Táto situácia vytvára aj odlišný politický význam, ktorým je hodnotená činnosť rôznych teroristických organizácií a jednotlivcov. Dá sa to zjednodušene vyjadriť dvoma rozdielnymi hodnoteniami, ktoré sú na opačných stranách významu pojmu terorista. Terorista je zločinec, alebo terorista je bojovník za slobodu. Odráža sa to aj v charakteristike vzťahu slobody a bezpečnosti, ktorý sa dá vyjadriť slovami „buď budeme žiť v bezpečí alebo budeme slobodní“.

Schmid s Jongmanom zaradovali terorizmus do všeobecnejšieho pojmu – politické násilie. Hľadali predovšetkým odpoveď na to, aké faktory sa najčastejšie vyskytujú, alebo ktoré typy násilia majú väčší alebo menší podiel na terorizme. Na základe zozbieraných 109 definícií terorizmu vznikol takýto percentuálny podiel typov násilia na pojme terorizmus: branie rukojemníkov 80 %, vražda 75 %, bombové útoky 75 %, únosy 70 %, zastrášenie 70 %, mestská gerila 65 %, sabotáž 60 %, mučenie 45 %. ¹⁾

Teror je prostriedkom, pomocou ktorého sa realizujú určité ciele a terorizmus predstavuje politickú koncepciu, s ktorou je teror previazaný ako bežný nástroj

1) SCHMID, A. P.: The Routledge Handbook of Terrorism Research.

POZNÁMKY

na dosahovanie politických cieľov. Nejasnosti sú aj v možnosti odlíšenia terorizmu od bežných kriminálnych činov v súvislosti s bojom medzi skupinami organizovaného zločinu a aj v odlíšení terorizmu od činov, ktoré pramenia z duševných porúch prejavujúcich sa halucináciami, dezilúziou alebo aj psycho-sexuálnymi deviáciami. Z pohľadu typológie politicky motivovaného terorizmu môžeme rozlíšiť napríklad: sociálno-revolučný, etnoseparatistický a nábožensky motivovaný terorizmus. Rôzne nejasnosti sťažujú vytvorenie presnejšej a všeobecne prijateľnej definície terorizmu. To však neznamená, že už v nedávnej minulosti neboli na pôde medzinárodných organizácií takéto pokusy podniknuté. V roku 1937 bol v Spoločnosti národov v Ženeve prednesený návrh definície terorizmu, ktorý však nebol prijatý. Tento návrh zahŕňal pod pojmom terorizmus: „*všetky kriminálne činy, zamerané proti štátu a otvorene alebo nepriamo sledujúce vytvorenie stavu strachu v myšliach konkrétnych osôb alebo skupiny osôb alebo širokej verejnosti*“.²⁾

Na pôde OSN boli prijaté viaceré významné rezolúcie, ktoré sa dotýkali prejavov násillia v krízových regiónoch sveta. V rezolúcii OSN č. 51/210 z roku 1999 prijatej Valným zhromaždením OSN sa píše vo vzťahu k terorizmu toto: „*Po prvé dôrazne odsudzuje všetky činy, metódy a praktiky terorizmu ako kriminálne a neospravedlniteľné činy nech sú spáchané kdekoľvek a kýmkoľvek. Po druhé opakuje, že kriminálne činy otvorene alebo nepriamo sledujúce vyvolať stav strachu u širokej verejnosti, konkrétnych osôb alebo u skupiny osôb z dôvodov presadzovania politických cieľov sú za všetkých okolností neospravedlniteľné, nech sa už na svoje ospravedlnenie dovolávajú politických, filozofických, ideologických, rasových, etnických, náboženských, alebo iných pohnútok.*“²⁾

Na poukázanie základných charakteristík terorizmu a jeho definície môžeme použiť Wilkinsonovu definíciu, v ktorej sa zdôrazňuje, že terorizmus znamená používanie systematického vraždenia a ničenia alebo hrozbu týmto ničením a vraždením zastrašiť vybrané ciele alebo obeť v súlade s politickými cieľmi teroristov.³⁾ Z kriminologického hľadiska môžeme terorizmus vymedziť ako sériu uvážených aktov priameho fyzického násillia uskutočňovaného s charakteristickou nepredvídateľnosťou, ale systematicky za účelom dosiahnutia psychického účinku na osoby odlíšené od priamych fyzických obetí v rámci politickej stratégie.

V rámci typológie terorizmu môžeme vymedziť tri základné typy: politický, kriminálny a patologický, ktoré sa dajú ešte vnútorne rozčleniť. Napríklad v politicky motivovanom terorizme môžeme určiť sociálno-revolučný, etnoseparatistický a náboženský. Ďalej sa dá rozlíšiť terorizmus malých a veľkých skupín, a aj vzbúrenecký a štátny terorizmus.

1. 2 Teror a politické násillie

Teror súvisí s obsahovým významom pojmov politické násillie, sila a konflikt. Násillie môže byť definované podľa Wilkinsona ako: „*nezákonné využitie zastrašovania,*

2) SAMSON, I.: Medzinárodný terorizmus : Implikácie pre Slovensko.

3) WILKINSON, P.: Terrorism and the Liberal State.

ktorého chceným alebo nechceným dôsledkom môže byť smrť, zranenie alebo zastrašovanie osôb, zničenie alebo zhabanie ich majetku.³⁾ Presne definovať násilie je zložité, lebo aj keď vyvoláva negatívny dojem, jeho využívanie na základe zákonne určených kompetencií je nevyhnutné na zabezpečenie stability a fungovania politického systému. V demokratických politických systémoch by mali rôzne hnutia, skupiny a jednotlivci pôsobiť na politickej scéne pri rešpektovaní určitých pravidiel.

Politické násilie sa rozdeľuje na masové politické násilie a násilie malých skupín. Jednotlivé formy násilia v týchto základných skupinách sa zoraďujú podľa ich eskalácie. Prvý stupeň zahrňuje útoky na jednotlivé osoby a vlastníctvo, v druhom stupni sú to vražedné útoky na určité osoby, tretí stupeň býva charakterizovaný ako ozbrojené zrážky politických skupín, do štvrtého stupňa je zaradovaný politický terorizmus, v piatom stupni sú to partizánske operácie miestnych skupín, šiesty stupeň predstavuje medzinárodný terorizmus a v siedmom stupni sú partizánske operácie a útoky proti iným štátom.³⁾

1. 3 Terorizmus a partizánska vojna

Terorizmus a partizánska vojna (gerila) majú viacero spoločných charakteristík, ale aj napriek tomu je potrebné ich odlišiť. Viacerí predstavitelia členských štátov OSN sú opačného názoru, keď tvrdia, že terorizmus je spôsobovaný sociálnou a politickou nespravodlivosťou a teroristov treba charakterizovať ako bojovníkov za spravodlivosť a slobodu. Využívanie takých nástrojov politického terorizmu, akými sú vraždy, únosy alebo odpaľovanie časovaných bômb ukrytých v osobných automobiloch (napríklad na parkoviskách pred veľkými obchodnými domami alebo autobusovými stanicami) vrátane samovražedných atentátov, pri ktorých atentátnici odpaľujú nálož na vlastnom tele, je zaradované do jednej roviny s využívaním zbraňových systémov armád.

Pritom však niektorí zástancovia týchto názorov tvrdia, že teroristi používajú samovražedné útoky len preto, lebo majú menej prostriedkov, a preto nemajú k dispozícii nič iné ako vlastné telo. Takáto charakteristika členov teroristických skupín a ich obhajcov smeruje k tomu, že sami seba vnímajú (a toto vnímanie sa snažia vnútiť aj iným) ako partizánskych bojovníkov alebo ako klasických vojakov v boji za slobodu vlastného etnika, náboženskej skupiny alebo vojakov bojujúcich za oslobodenie spod okupácie cudzej mocnosti. Toto zmazávanie rozdielov medzi terorizmom a partizánskou vojnou je skôr výsledkom politickej objednávky.

Fritz René Allemann k tomuto problému poznamenal, že nerozlišovať medzi gerilou a terorizmom, najmä pokiaľ ide o mestskú gerilu, je: „*sémantickým trikom namiereným nielen na to, aby boli uznávaní ako bojujúca strana, ale tiež na maskovanie kriminálnej povahy svojich metód*“.⁴⁾ Pri podrobnejšom vymedzení odlišností medzi partizánskou a teroristickou činnosťou je partizán výlučne alebo predovšetkým bojujúci proti ozbrojenému protivníkovi (oficiálnej armáde a polícii), aj keď to robí nekonvenčnými prostriedkami, kým teroristický útok v podstate smeruje proti civil-

4) ALLEMAN, F. R.: Terrorism : Definitional Aspects.

POZNÁMKY

ným cieľom (a dokonca proti osobám, ktoré nie sú vôbec zapletené do aktuálneho konfliktu, ako sú napríklad rukojemníci). „*Partizánsky boj nie je nič iné ako rozšírenie klasického boja, na druhej strane terorizmus znamená negovanie akéhokoľvek pojmu „boj“.*“⁴⁾

Partizánsky boj sa všeobecne definuje ako: „*vojenské a polovojskové operácie nepravidelnými, prevažne domácimi silami, uskutočňované na nepriateľom obsadenom, alebo nepriateľskom území.*“⁵⁾ Pri konkrétnych akciách partizánskych alebo teroristických skupín často splyva partizánsky boj s teroristickými činmi proti inštitúciám, konkrétnym osobám a štátnemu alebo súkromnému majetku. Azda najdokonalejšie a najefektívnejšie splyvali tieto dva spôsoby najmä počas druhej vietnamskej vojny v 60. a 70. rokoch minulého storočia. Tieto skúsenosti prevzali aj iné partizánske hnutia v rôznych častiach sveta. Moderný politický terorizmus sa zrodil v druhej polovici 60. rokov a v 70. rokoch 20. storočia. Predtým však nebol vnímaný ako osobitný fenomén, ale ako súčasť partizánskych operácií v druhej svetovej vojne alebo po jej skončení, najmä v súvislosti s rozpadom koloniálnych impérií európskych mocností. Gerilová taktika je založená na rýchlo sa premiestňujúcich partizánskych skupinách, ktoré sa sústreďujú na útoky na ozbrojené sily vlády, na infraštruktúru, na objekty armády a policajných zložiek. Ich spôsob útokov je všeobecne charakterizovaný ako napadni a ujdí (hit and run), pričom sa ráta aj s podporou časti obyvateľstva. Mao Ce-tung vo svojej koncepcii ľudovej vojny hovorí, že partizán sa medzi ľudom pohybuje ako ryba vo vode. Teroristická taktika sa primárne sústreďuje na nezúčastnené obyvateľstvo – civilistov. Množstvo obetí závisí od spôsobu útokov, na ktorých sa podieľajú jednotlivci alebo malé skupiny teroristov využívajúce samovražedné útoky spolu s formou partizánskych útokov. V súčasnosti sa presadzuje forma individuálneho podielu na terorizme spôsobom účasti teroristov jednotlivcov – osamelých vlkov. Gerilová taktika je všeobecne založená na sabotážnych útokoch na dôležité posty a zariadenia mocenského aparátu s cieľom podlomenia vôle nepriateľa k odporu.⁶⁾ Zastrášujúci efekt teroru využívajú aj mocenské orgány štátu pri potláčaní alebo eliminácii teroristických skupín. Toto si často vyžaduje prijať množstvo špecifických opatrení, ktorými sa posilňuje kontrola obyvateľov politickou mocou.

Štátny terorizmus obrátený dovnútra spoločnosti v autokratických diktátorských režimoch alebo totalitných diktatúrach zastrašuje celú spoločnosť a na udržiavanie dôveryhodnosti a efektívnosti zastrašovania treba neustále vytvárať pocit ohrozenia, či už zvnútra spoločnosti, alebo mimo hraníc štátu, pretože za týchto podmienok sa najlepšie zabezpečuje stabilita diktátorského režimu.

Vojna je pripravovaná, organizovaná ako konfrontácia ozbrojených síl, ktorá je výsledkom politického uvažovania a rozhodnutí. Pruský generál Clausewitz charakterizoval vojnu ako pokračovanie politiky inými prostriedkami. V nej využívajú špeciálne jednotky pôsobiace za frontom na nepriateľskom území spôsoby partizánskych útokov zameraných na sabotážne akcie.

5) Dictionary of Military and Associated Terms.

6) MOGHADAM, A.: The Interplay Between Terrorism, Insurgency and Civil War.

Vzťah chudoby a terorizmu nie je kauzálny, lebo chudoba nie je rozhodujúcou príčinou terorizmu. Analýzy a výskumy dokazujú, že vzťah medzi biedou, nízkou úrovňou vzdelania a terorizmom nemôžeme označiť ako rozhodujúcu príčinu terorizmu. Opačné tvrdenia sú nepravdivé a zavádzajúce, pretože podľa viacerých štúdií a analýz vedú len k odvráteniu pozornosti od skutočných príčin terorizmu.⁷⁾

Ozbrojený konflikt, najmä v podobe občianskej vojny rozdeľuje spoločnosť v štáte podľa viacerých línií. Vedie k veľkej krutosti a k možnosti vojenského zásahu zo zahraničia. Toto spôsobuje, že veľké množstvo obyvateľov štátu sa stáva migrantmi na území tohto štátu, alebo v dôsledku veľkého počtu obetí a ničenia sa snaží emigrovať do bezpečnejšieho prostredia v zahraničí. Obyvateľstvo sa takto stáva obeťou organizovaných kriminálnych skupín, ktoré zarábajú na tragédii migrantov. Migrantov však nemôžeme stotožňovať s teroristami. Teroristické skupiny ich môžu len v obmedzenej miere využívať pre svoje operácie v zahraničí.

2 OBDOBIA VÝVOJA TERORIZMU

2.1 Štátny teror v období Veľkej francúzskej revolúcie

Pojem „režim teroru“ sa zrodil v období Veľkej francúzskej revolúcie. Francúzska republika, ktorá sa začala formovať v roku 1789 mala vo svojich začiatkoch veľké problémy, ktoré súviseli na jednej strane s jej vnútropolitickým usporiadaním, keď časť angažovaných osobností chcela dosiahnuť podriadenie kráľovej moci ústave, a na druhej strane s radikálmi, ktorí chceli zmeniť spoločenské podmienky natoľko, aby sa mohol sformovať „nový človek“. Týchto reprezentoval najmä Maximilian Robespierre a Louis de Saint-Just prezývaný aj Anjel smrti.

Pre tieto ciele sa teror stal organickou súčasťou politiky. V súvislosti s terorom uplatňovaným štátom môžeme o ňom hovoriť ako o politickom fenoméne, lebo jeho využívanie v širokom rozsahu bolo podmienené najmä zničením sociálno-politického usporiadania, ktoré prekážalo vytváraniu „nového človeka“. Cieľom politických vodcov revolúcie bolo vytvorenie ideálnej spoločnosti a nového cnostného človeka žijúceho v súlade so zákonmi. Na základe týchto cieľov bolo sformulované aj heslo Veľkej francúzskej revolúcie: sloboda, rovnosť, bratstvo.

Tieto ciele, ktoré boli v rozpore s realitou posilňovali v praktickej politike význam teroru. Prvoradým sa stalo stabilizovanie novej moci, čo podmieňovalo boj proti skutočným alebo domnelým nepriateľom revolúcie. So vzostupom teroru ale vzrastalo aj podozrievanie a pocit ohrozenia nepriateľmi revolúcie, ktorý sa stal až paranoidným a vyvrcholil v období jakobínskej diktatúry. Je to zrejmé aj zo slov Maximiliana Robespierrea: „*Vlastenec je ten, kto za každých okolností podporuje republiku, kto je čo len v maličkostiach proti nej, je zradca*“.⁸⁾

7) KRUEGER, A. B. - MALEČKOVÁ, J.: Does Poverty Cause Terrorism?

8) CAMUS, A.: Človek revoltující.

POZNÁMKY

Obrázok 1: Jakobínsky teror

Ďalším faktorom boli aktivity niektorých západoeurópskych mocností, ktoré chceli zachrániť monarchiu vo Francúzsku, preto podnikli aj viaceré vojenské operácie proti Francúzskej republike. V týchto podmienkach sa zrodilo širšie chápanie významu teroru v zmysle režimu teroru ako nutného prostriedku obrany republiky pred vnútornými nepriateľmi a zahraničnou intervenciou. Využitie teroru sa v období jakobínskej diktatúry stále voľnejšie interpretovalo až došlo k tomu, že Výbor pre všeobecné blaho na čele s Robespierrom mohol za nepriateľa republiky označiť na základe vlastného uváženia takmer každého. Zrodila sa tak povestná veta „Revolúcia požiera vlastné deti“.

Teror ako prostriedok na zabezpečenie politických cieľov zdôvodňoval Robespierre vo svojom prejave 6. februára 1794 v Konvente týmito slovami: *„Je treba zadusiť vnútorných a vonkajších nepriateľov Republiky alebo s ňou zahynúť. Hlavným znakom našej politiky musí byť v tejto situácii vedenie ľudu a likvidácia nepriateľov terromom. Ak je prejavom sily vlády ľudu v mieri cnosť, potom je to v revolučnej dobe cnosť spätá a terromom. Teror bez cnosti je neblahá záležitosť, cnosť bez teroru je však nemohúca. Teror nie je nič iného ako pohotová, prísna a neoblomná spravodlivosť. Tá je potom súčasne vyjadrením cnosti.“*⁹⁾

Saint-Just, blízky priateľ Robespiera spájal spravodlivosť s terrom a porovnával ich. V správe predloženej Konventu 26. februára 1794 napísal: *„Žiadna vina nesmie zostať vládou nepotrestaná alebo odpustená. Spravodlivosti sa nepriatelja republiky boja viacej ako terromom. Koľko zradcov uniklo pred terromom, ale neuniklo pred spravodlivosťou, ktorá zločiny váži na svojich váhach! Spravodlivosť stále odsudzuje na svojich váhach nepriateľov ľudu a tých, ktorí podporujú tyranu. Môžu dúfať, že sa teror skončí, pretože sa všetky nepokoje utišia. Teror je dvojsečná zbraň, ktorú jedni používajú, aby pomstili ľud, a druhí, aby podporili tyranu. Teror naplnil väzenia, ale vinníci nie sú potrestaní. Teror sa prehnal ako uragán.“*⁹⁾

9) BONANATE, L.: Mezinárodní terorismus.

2.2 Nihilisticko-anarchistický terorizmus v Rusku a v Európe v 19. a na začiatku 20. storočia

POZNÁMKY

V prvej polovici 19. storočia ruský revolucionár Tkačov videl v starej generácii prekážku pokroku, preto tvrdil, že treba zlikvidovať všetkých obyvateľov starších ako dvadsaťpäť rokov, aby sa v Rusku dosiahol pokrok.⁸⁾ Medzi známymi teoretikmi, ktorí obhajovali použitie násilia a vraždu ako zbraň proti nespravodlivému a nemorálnemu prostrediu a politickému zriadeniu (ktoré vraždí oficiálne, aby obhájilo túto nespravodlivosť a nemoralnosť) patril nemecký radikál Karl Heinzen, autor eseje *Vrah* vydané v roku 1849. V nej tvrdí, že bojovníci proti nespravodlivej spoločnosti musia byť schopní využívať vedomosti na konštrukciu rôznych výbušnín a zbraní, ktoré použijú proti nespravodlivému a barbarskému spoločenskému zriadeniu, najmä proti represívnym zložkám, ako sú armáda a polícia, ktoré sú dobre vyzbrojené. Preto podľa neho treba: „odpovedať na krv krvou, za vraždu vraždou, za ničenie ničím.“¹⁰⁾

Podľa jeho názoru je nevyhnutné, aby sa bojovníci za slobodu venovali hľadaniu nových metód zabíjania. Pretože represívne zložky štátu majú k dispozícii rozsiahlu logistickú infraštruktúru, prostredníctvom ktorej sa vyrába munícia, zbrane a zabezpečuje sa technologický pokrok v zbrojnej výrobe. Preto sa musia bojovníci za pokrok naučiť, ako vyrobiť výbušniny s veľkou deštruktívnou silou schopné spôsobiť veľké škody. „*Strela, ktorú jeden človek vystrelí do skupiny niekoľko stoviek ľudí, zabije všetkých*“.¹⁰⁾

Takéto a iné podobné názory ovplyvnili stúpcov anarchizmu, ktorí využívali teror a vytvorili prvú medzinárodnú teroristickú sieť. Jedným z takýchto anarchistov – teroristov, ktorí mali medzinárodné kontakty bol aj taliansky anarchista Felice Orsini. Ten sa dňa 14. januára 1858 pokúsil zavraždiť francúzskeho cisára Napoleona III. pred budovou parížskej opery. Boli použité tri bomby, ktoré explodovali. Napoleonovi III. a jeho manželke sa podarilo uniknúť a prežiť. Osem ľudí výbuchy zabili a 156 ľudí zranili. Intelektuál a teoretik revolúcie a teroru Michail Bakunin vo svojom diele *Katechizmus revolucionára* píše o osobnostnom profile a vlastnostiach revolucionára, o vzťahoch v jeho osobnom živote a hodnotení významu násilia a ničenia: „*Revolucionár poháda akýmkoľvek doktrínarstvom a vzdal sa svetských vied, ktoré ponecháva budúcim generáciám. Pozná len jedinú vedu, vedu deštrukcie. Preto a len preto študuje mechaniku, fyziku, chémiu a dokonca medicínu*“... „*Má len jeden cieľ: čo najrýchlejšie rozbitie tohto nečistého režimu*“.⁹⁾

Tak, ako iní stúpcovia anarchizmu aj on uznával „propagandu smrťou“. Anarchisti založili vo Švajčiarsku anarchistickú internacionálu, známu aj ako Federácia Jura. Jej členmi boli aj najznámejší stúpcovia tohto smeru, napríklad Enrico Malatesta, Michail Bakunin, Peter Kropotkin, James Guillaume a ďalší. Známym teoretikom anarchizmu bol aj Johann Most. Základný význam násilia na zničenie starého poriadku vyjadril týmito slovami: „*Králi, kňazi alebo kapitalisti, všetci musia byť zabití, pokiaľ zostávajú obhajcami starého poriadku*“.¹⁰⁾ Jedným z prostriedkov na zničenie nespravodlivého spoločenského usporiadania bol dynamit – „kult dynamitu“, keď dynamit považuje

10) MILLER, M. A.: *The Intellectual Origins of Modern Terrorism in Europe*.

POZNÁMKY

za nástroj riešenia sociálnej otázky. Nebol to len dynamit, pretože Johann Most propagoval využitie poznatkov z rôznych oblastí pri konštrukcii výbušných systémov a schopností ich použiť. Zahrňoval to pod pojem „revolučná vojenská veda“. V roku 1885 vydal v New Yorku Stručnú príručku použitia a prípravy nitroglycerínu, dynamitu, strelnej bavlny, zápalných šnúr, bômb a jedov.¹⁰⁾

Pod vplyvom názorov a teoretických koncepcií Bakunina a Kropotkina sa v Rusku organizovali viaceré radikálne skupiny, z ktorých najznámejšia bola teroristická skupina Zemlja i volja. Jej členka Vera Zasuličová v roku 1878 zastrelila generálneho guvernéra Petrohradu. Ďalšou známou teroristickou skupinou bola Narodnaja volja. Jej komando zavraždilo v marci 1881 ruského cára Alexandra II. Predchodcom teroristických skupín druhej polovice 20. storočia po organizačnej stránke a spôsobe činnosti bolo vojenské krídlo politickej strany Sociálni revolucionári (ďalej len „SR“). Vojenské krídlo Bojevaja organizacija (ďalej len „BO“) viedli dve známe osobnosti Azev a Savinkov. Azev bol súčasne aj spolupracovníkom tajnej služby Ochrana, kde plánoval teroristické akcie a podával aj informácie o niektorých z nich. Najvýznamnejšou osobnosťou BO bol intelektuál a terorista Boris Savinkov.

Najznámejšími teroristickými činmi bolo zavraždenie ministra vnútra Viačeslava Pleveho v roku 1904 v Petrohrade. V roku 1905 to boli dve vraždy. Obeťou jednej z nich bol veľkvojvoda Sergej Alexandrovič, cárov strýko a druhou obeťou bol policajný prefekt Moskvy Pavel Andrejevič Šuvalov. Azda najviac obetí si vyžiadal útok teroristov pri nepodarenom pokuse o zavraždenie predsedu vlády Petra Stolypina v roku 1906. Stolypin tento atentát prežil. O päť rokov neskôr bol však zastrelený v kyjevskej opere.¹¹⁾

Ľavicové krídlo politickej strany sa spojilo s bolševikmi v období známom ako Októbrová revolúcia. Po uchopení moci Leninom a jeho spolupracovníkmi, najmä po marci 1918, keď bola podpísaná v meste Brest-Litovsk dohoda o mieri medzi cisárskym Nemeckom a Sovietskym Ruskom, sa sociálni revolucionári postavili proti novej moci. Výsledkom tohto postoja boli aj ďalšie teroristické útoky, keď pri jednom z nich dňa 6. júla 1918 zavraždili nemeckého veľvyslanca grófa Wilhelma von Mirbacha. V lete 1918 sa teroristi obrátili proti vyššie postaveným funkcionárom bolševickej strany a zavraždili V. Volodarského a N. S. Urického.¹²⁾ V 19. storočí to boli v západnej časti Európy rôzne skupiny anarchistov alebo stúpenci anarchistického hnutia, ktorí sa stali známi podielom na vražedných útokoch. Napríklad taliansky anarchista, ktorý zavraždil v Benátkach v 19. storočí Alžbetu Bavorskú (Sisi).

Anarchisti a nihilisti v Rusku a v iných krajinách zastávali už známe stanovisko, že najlepšia propaganda vlastných cieľov je propaganda smrťou, založená na výzve: „Vražďte vrahov!“. Dôležitým cieľom bolo rozložiť fungovanie existujúceho spoločenského usporiadania a pomocou atentátov a vražd dosiahnuť prvý stupeň, ktorým je zastrašenie vedúcich činiteľov politických reprezentantov zriadenia. Vrcholom by bola anarchia a uchopenie moci. Tomuto cieľu slúžil aj postupný morálny a mravný rozklad spoločnosti.

11) FORD, F. L.: Political Murder : From Tyrannicide to Terrorism.

12) POMPER, P.: Russian Revolutionary Terrorism.

2. 3 Terorizmus v druhej polovici 20. storočia

POZNÁMKY

V roku 1954 začal ozbrojený boj v Alžírsku za jeho nezávislosť. Jeden z vodcov organizácie Frontu národného oslobodenia v hlavnom meste Alžír Jacef Sádi hovoril, že jeden výstrel v meste sa vyrovná útoku skupiny na vidieku. Ľudia pod jeho vedením umiestňovali časované nálože v kaviarňach, na stanicích alebo na miestach, kde sa zhromažďoval väčší počet ľudí, najmä v európskej štvrti mesta Alžír. Pri jazdách automobilmi vo večerných hodinách cez európsku štvrť strieľali do ľudí zo samopalov.

V druhej polovici 60. rokov 20. storočia mala v západnej Európe, najmä na ľavicovo orientovaných vysokoškolských študentov veľký vplyv kniha Ernesta „Che“ Guevaru Partizánska vojna. Ideu partizánskej vojny sa snažili uskutočňovať v prostredí veľkých miest západnej Európy. Okrem toho mali na nich silný vplyv názory Mao Ce-tunga o význame ozbrojeného boja a takisto antiamerikanizmus v súvislosti so zaangażovaním sa USA vo vojne vo Vietname. Z mládežníckych teroristických organizácií v západnej Európe bola najznámejšia nemecká Frakcia Červenej armády (ďalej len „RAF“), ktorú viedli Ulrika Meinhofová a Andreas Baader. Členovia tejto teroristickej organizácie získavali bojové skúsenosti aj vo výcvikových táboroch palestínskych radikálov na Strednom východe. V Európe jej členovia spolupracovali s venezuelským teroristom Iličom Ramirezom Sanchezom (Carlos) a podieľali sa na prepadaní zasadenia krajín OPEC v roku 1975 vo Viedni. Takisto aj na únose lietadla Air France na letisku Entebe v Ugande v roku 1976. Bola to spoločná akcia Ľudového frontu pre oslobodenie Palestíny a RAF. Únoscovia, medzi ktorými boli dvaja členovia RAF boli zlikvidovaní a rukoječníci oslobodení zásahom izraelských špeciálnych síl. V rámci svojich kontaktov dohodli s palestínskymi radikálmi únos lietadla Lufthansa s dovolenkármi, ktoré nakoniec pristálo na letisku pri hlavnom meste Somálska Mogadišo. Únos ukončil zásah špeciálneho komanda GSG-9 za spolupráce dvoch členov britskej špeciálnej leteckej služby (ďalej len „SAS“). Tento únos bol pokusom ako dostať z väzenia členov RAF, čo sa nepodarilo a väzni spáchali samovraždu. Okrem toho sa teroristi RAF podieľali na viacerých útokoch, vraždách, prepadoch a únosoch zacielených najmä na západonemeckých politikov, sudcov a priemyselníkov.¹³⁾

Obrázok 2: Frakcia Červenej armády

13) ROSIE, G.: The Directory of International Terrorism.

POZNÁMKY

Ďalšími organizáciami podobného typu bola vo Francúzsku Priama akcia, v Belgicku Komunistické bojové bunky (ďalej len „CCC“) a GRAPO v Španielsku, ktorá mala za cieľ vytvorenie socialistického štátu a bola proti vstupu Španielska do NATO. V Taliansku to bola teroristická organizácia Červené brigády, ktorej najznámejšou akciou bol únos a zavraždenie kresťansko-demokratického politika Alda Mora. Jeho mŕtvolu strčili do kufra osobného auta, kde ho našla polícia. Teroristická organizácia ETA bojovala za vytvorenie nezávislého Baskicka a bola skôr typom etnicko-separatistickej organizácie. Írska republikánska armáda (ďalej len „IRA“) bojovala najmä bombovými útokmi za odchod Britov zo Severného Írska a prenášala svoje akcie aj na územie Veľkej Británie. Svoju činnosť ukončila na prelome 20. a 21. storočia. Úspešný mierový proces viedol k jej demobilizácii a časť jej členov nespokojných s týmto stavom vytvorila odštiepeneckú organizáciu Pravá IRA, ktorá sa ešte občas pripomína ozbrojenými akciami. V nedávnej minulosti vytvárali teroristické organizácie medzinárodnú sieť najmä s palestínskymi organizáciami akou bola al-Fattah, Ľudový front pre oslobodenie Palestíny a napríklad aj skupina Čierny september, ktorá uskutočnila teroristický útok proti izraelským športovcom na Letných olympijských hrách v Mníchove v roku 1972 a ďalšie organizácie.

V 70. a 80. rokoch 20. storočia sa v spektre teroristických organizácií na Strednom východe začali presadzovať najmä tie, ktoré kritizovali predstaviteľov moci v arabských krajinách na základe náboženských argumentov, pričom sa opierali najmä o texty v Koráne a kázania náboženských autorít. Bol tu aj silný vplyv Iránskej islamskej revolúcie a neúspech vojenskej intervencie Sovietskeho zväzu (ďalej len „ZSSR“) v Afganistane, ktorej hlavnou príčinou boli úspechy islamisticky orientovaných gerilových skupín. V dôsledku toho sa „afganskí Arabi“ na základe svojich bojových skúseností stali členmi rôznych teroristických skupín. V prostredí palestínskych radikálov sa v 80. rokoch 20. storočia sformovala konkurencia so svetskou ideológiou formovaných skupín. Týmito konkurenčnými organizáciami boli Hamás a Islamský džihád. V Libanone sa stával postupne významným faktorom vnútornej politiky. Dnes má dominantné postavenie Hizbaláh, vytvorený za pomoci a podpory Iránu. V Alžírsku to je Džama islamia a Salafistická skupina pre kázanie a boj. Skupiny tohto typu sa sformovali na základe militantného islamu v celom islamskom svete. Je to napríklad aj afganský a pakistanský Taliban, ktoré reprezentujú Paštúnov vyznávajúcich radikálny islam žijúcich na afganskej a pakistanskej strane hraníc.

V Južnej Ázii na ostrove Srí Lanka pôsobila donedávna organizácia Tigre oslobodenia tamilského islamu, ktorá bojovala proti ústrednej vláde za vytvorenie nezávislého tamilského štátu na severovýchode ostrova. Využívala a rozvinula celú škálu taktiky gerilových a teroristických operácií. Začala používať samovražedné útoky mužov a žien, ktorých predtým začlenila do špeciálnych oddielov pomenovaných ako Čierne tigre. Z ďalších známych etnoseparatistických teroristických skupín to je najmä Kurdska strana pracujúcich („ďalej len PKK“) pôsobiaca najmä vo východnom Turecku, v Iraku a v Sýrii. V súčasnosti sa vzdala ľavicovo marxistickej orientácie a spojila sa v Sýrii s inými kurdskými ozbrojenými skupinami. Ďalším typom etnoseparatistických organizácií sú ozbrojené skupiny čečenských poľných veliteľov, ktoré sú aktívne na severnom Kaukaze a premiestňovali sa v príprave

na akcie v údolí Pankisi. Z iných je to najmä Islamské hnutie Uzbekistanu, ktoré pôsobí v oblasti Ferganského údolia, ale aj inde. Pre všetky tieto hnutia (okrem PKK) je ideologickou základňou militantný islam.

V regióne severného Kaukazu, najmä v jeho východnej časti na území Čečenska a Dagestanu sú uskutočňované s väčšou alebo menšou intenzitou gerilovo-teroristické operácie pod vedením náčelníkov jednotlivých oblastí Emirátu severného Kaukazu. Poľní velitelia oblasti Kaukazského emirátu vytvorili aj Radu (Madžlis al-Šura). Niektoré skupiny čečenských bojovníkov a ďalší aj z iných oblastí, napríklad zo Strednej Ázie, sa zapojili do bojov vo vojne v Sýrii a dnes sú sústredení v okolí Aleppa a v provincii Idlib v severozápadnej oblasti Sýrie. Teroristický útok v cieľovej oblasti bostonského maratónu spáchali dvaja bratia čečenského pôvodu žijúci desať rokov v USA. Spôsob uskutočnenia útoku a zaangažovanie dvoch bratov do neho vyvolávalo viacero otázok. Boli to teroristi „osamelí vlci“ alebo boli v spojení s inými islamistickými radikálmi v USA, s ktorými mohli pripravovať podobné útoky vo viacerých amerických veľkomestách.

Stratég al-Káidy Sýrčan Abu Musa al-Suri propagoval skôr teroristické útoky na menšie ciele, ktoré by mohli uskutočňovať malé teroristické bunky. Príprava a opakovanie takýchto útokov by bolo menej náročné a ťažšie odhaliteľné bezpečnostnými službami predtým, ako sa uskutočnia. V jeho úvahách ide o porovnanie s náročnosťou prípravy finančného zabezpečenia a zapojenia veľkého počtu ľudí do takého teroristického útoku, akým bol útok na Svetové obchodné centrum v New Yorku v septembri 2001.

Dôkazom zvyšovania účasti čečenských islamistov na globálnom džiháde bol aj Čečenec Abu Omar al-Šišáni, ktorý bol aj veliteľom jednej islamistickej skupiny, známej ako Džajš al-Muhadžirún. Táto sa aktívne zapájala do bojov proti sýrskej armáde spolu s ďalšou islamistickou skupinou Džabhad al-Nusra, ktorá má napojenie na vodcu al-Káidy Ajmana al-Zawahiriho.

V roku 1995 bola nenávratne prekročená určitá hranica hrozieb teroristických útokov, keďže v tomto roku japonská sekta Najvyššej pravdy (Óm šin rikijó), ktorej ideovým vodcom bol Šóko Asahara, zaútočila bojovým plynom sarin na tokijské metro. Sekta si tento plyn vyrobila vo vlastných laboratóriách. Mala podobnú štruktúru ako štát. Najefektívnejším prostriedkom v kriminálnej a teroristickej činnosti sekty sa však ukázali jedovaté chemické zlúčeniny a bojové plyny, z nich najmä sarin, ktorého vo svojich laboratóriách vyrobila najväčšie množstvo. Potvrdzovali to aj výsledky policajných kontrol uskutočnených vo výrobných zariadeniach sekty po sarinovom útoku z 20. marca 1995, keď sa okrem sarinu v kvapalnom stave našiel aj návod na jeho výrobu spolu s oslavným textom na sarin, ktorému sekta dala názov Pieseň čarovného sarinu. V nej sa zdôrazňuje jeho význam pre cieľ sekty týmito slovami: „Sarin, sarin, sarin – chemická zbraň. Ospevujme sarin, sarin je našim hrdinom. V mierumilovnom Matsumote zomierajú ľudia vlastným pričinením. Mesto je plné mŕtvych tiel. Dýchajte sarin, dýchajte sarin, sarin! Vyrábajte sarin, vyrábajte sarin! Jedovatý plyn v okamihu zaplní celé mesto! Šíri sa sarin, sarin, náš hrdina sarin.“¹⁴⁾

14) BRACKETT, D. W.: Svatý teror – armageddon v Tokiu.

POZNÁMKY

Páchali sa aj kriminálne zločiny, ako boli vraždy odpadlíkov alebo príbuzných členov sekty, pri ktorých sekta používala ako vražedný nástroj injekčnú striekačku. Pomocou nej vpichávali osobám, ktorých fyzickú likvidáciu predtým schválil Asahara, do krvného obehu smrteľne jedovatú látku v kvapalnom stave. Takýmto zločinom bola vražda známeho japonského právnika Sakamota, jeho manželky a maloletého dieťaťa spáchaná komandom sekty. Asahara dal zavraždiť Sakamotovu rodinu preto, lebo tento japonský právnik sa neohrozene zaoberal prípadmi sťažností rodičov detí, ktorých sekta zlákala do svojich radov. Vražď na zastrašenie svojich členov, likvidáciu protivníkov sekty z vonkajšieho okolia, alebo na zväčšenie ekonomického zisku pre sektu bolo asi tridsať.¹⁴⁾

Medzi významné diela teoretikov globálneho džihádizmu patrí kniha Ajmana al-Zawahíriho „Meče pod zástavou Prorokovou“, spis Abu Bakra Nadža, známy v anglickom preklade pod názvom „Management of Savagery“ (Manažment krutosti) a rozsiahle dielo Mustafu Setmariama Nasara „Výzva ku globálnemu islamskému džihádu“.

Mustafa Setmariam Nasar, skôr známy ako Abu Musa al-Suri patril medzi najvýznamnejších teoretikov a intelektuálov globálneho džihádistického terorizmu. Opísal svoje názory a skúsenosti na ceste džihádistického terorizmu v 1 600 stranovom spise, v ktorom sa vyjadroval k svojim skúsenostiam z výcviku gerilovo-teroristickej taktiky a k odovzdávaniu svojich skúseností ďalším členom, teroristom vo výcvikových kurzoch al-Káidy. Taktiež sa zamýšľal nad efektívnosťou pripravovaných teroristických činov, ktoré vychádzali aj z poznania spoločenského prostredia a politickej kultúry západoeurópskych krajín. Svoju kariéru opísal týmito slovami: „Pripojil som sa k výcvikovému kurzu, ktorý pripravovalo vojenské oddelenie Moslimského bratstva počas džihádu a revolúcie proti režimu Hafíza Asada.“ Prednášajúci v kurze, ktorý navštevoval povedal: „budete musieť všetci zabíjať – súhlasíte s tým? Nadšene sme povedali: Súhlasíme, pane.“ Potom sa otočil k tabuli a napísal názov svojej prvej prednášky: „Terorizmus je povinnosť a vraždenie je Sunna (akcia nariadená Prorokom Mohamedom).“¹⁵⁾

„Vyučoval som bojovú a vojenskú vedu v táboroch al-Káidy a v táboroch všetkých afganských Arabov. Špecializoval som sa na výrobu výbušných zariadení a gerilového boja v mestách, v čom som absolvoval zdokonaľovací výcvik v Iraku, Egypte a Jordánsku. „Som jeden z niekoľkých džihádistov, ktorí rozumejú západnej kultúre a mentalite. Má to niekoľko príčin. Jednou z nich je, že som 15 rokov žil na Západe. Zriadil som Študijné stredisko Al-Guraba na šírenie džihádistického učenia a výzvu ku globálnemu odporu. Žiadame moslimskú mládež, aby sa zapojila do terorizmu. Prečo žiadame takýto individuálny terorizmus? Po prvé preto, že tajné hierarchické organizácie moslimov nepriťahujú, Mládež sa bojí pripojiť k takej organizácii, pretože ak urobia chybu, tak ich úrady nájdu. Po druhé, potrebujeme dať mládeži šancu hrať rolu bez toho, aby bola časťou jednej organizácie. Ak je moslim v Británii a nechce opustiť svoju prácu, alebo univerzitu a ísť bojovať v džiháde na fronte, to čo môže urobiť je, zavolať tlačovú agentúru a povedať im: „Som z globálneho islamistického odporu“ a vyhlásiť zodpovednosť za akúkoľvek akciu, ktorá sa uskutočnila kdekoľvek na svete. Vo svojom vyučovaní som

15) CRUICKSHANK, P. - MOHANAD HAGE ALI: Abu Musab Al Suri.

sa zmienil o životne dôležitých a legitímnych cieľoch, ktoré by mali byť zasiahnuté v nepriateľských krajinách. Medzi týmito cieľmi, o ktorých som sa špecificky zmienil ako o príkladoch, bolo Londýnske metro.“¹⁵⁾

3 TERORISTICKÉ ÚTOKY VEĽKÉHO A MENŠIEHO ROZSAHU

Abd al-Azíz al-Muqrín hovoril o troch stupňoch partizánskej vojny: prvý stupeň – strategická obrana, druhý stupeň – relatívna strategická rovnováha a tretí stupeň – rozhodujúci vojenský útok. Islamistická skupina Abu Sajáf pôsobiaca v juhovýchodnej Ázii používala pri príprave svojich členov na gerilovú a teroristickú činnosť príručku brazílskeho komunistu Carlosa Marighelu: *Minimanual of Urban Guerilla* (Stručná príručka mestskej gerily). Šejk Abd al-Azíz bin Rašíd tvrdil, že moslimský národ je závislý od mudžahedínov v gerilovej vojne. Tak ako aj pre iných stratégov partizánskej vojny sú aj v tomto prípade ostatní obyvatelia dôležití ako zdroj informácií pre mudžahedínov, teda moslimov angažovaných v svätej vojne.

Zatiaľ najdeštruktívnejším teroristickým útokom stúpcov militantného islamu zapojených do džihádu bol útok 11. septembra 2001, pri ktorom boli využité unesené lietadlá s cestujúcimi vo forme samovražedného útoku na dve veže Svetového obchodného centra (ďalej len „WTC“) v New Yorku, na budovu Pentagonu a na Biely dom. Útok na Biely dom sa nepodaril, lebo lietadlo sa predčasne zrútilo. Celkový počet obetí bol okolo tritisíc mŕtvych. Na príklade tohto zatiaľ najdeštruktívnejšieho teroristického útoku sa dá zdokumentovať, že teroristické organizácie a bunky sa učia z predchádzajúcich skúseností a sú inovatívne v príprave nových akcií. V tomto prípade ide o zhodnotenie neúspešného teroristického útoku na WTC v New Yorku v roku 1993, keď teroristi zaparkovali v garáži jednej budovy WTC dodávku, naplnenú výbušninami. Pri explózii ráтали s tým, že jedna veža, poškodená výbuchom sa nakloní na druhú a obidve sa zrútia. Prípravou a realizáciou bol poverený Ramzi Ahmed Jusef, ktorého zatkli a uväznili.

Obrázok 3: Útok na Svetové obchodné centrum 11. septembra 2001

POZNÁMKY

Prípravy novej akcie s tým istým cieľom sa ujal Chalid Šejk Mohamed, ktorý spolu s ďalšími premýšľal nad čo najefektívnejším spôsobom, aby bol dosiahnutý plánovaný cieľ. Rozhodli sa využiť únosy štyroch veľkokapacitných dopravných lietadiel aj s cestujúcimi na transkontinentálnej linke od atlantického k tichomorskému pobrežiu USA, pretože nádrže týchto lietadiel obsahujú veľké množstvo leteckého benzínu, ktorý po ich náraze začne horieť, čím sa vyvinie vysoká teplota, ktorá môže roztaviť aj časti oceľovej konštrukcie budov. Na tejto akcii sa podieľalo 19 ľudí, z toho štyria mali funkciu pilotov a prešli základným výcvikom na leteckých školách v USA. Ostatní boli tzv. svalovci, ktorí zastrašovali cestujúcich. Príprava a realizácia trvala osem rokov, pričom najmä v záverečných fázach hrozilo jej prezradenie, čo by znamenalo dvojnásobný neúspech. Toto spôsobovalo stres pre prípravný tím a pre samotného Usamu bin Ladina, ktorý v obavách z prezradenia prípravy takéhoto útoku vyvíjal nátlak na čo najskoršie uskutočnenie tejto akcie. Chalid Šejk Mohamed bol členmi vedenia al-Káidy označovaný za „mozog“ organizácie. Potvrdením významu jeho dôležitosti a schopností je aj to, že mal asi 60 krycích mien a v posledných šiestich rokoch pred zatknutím v marci 2003 sa pohyboval medzi Karáčí v Pakistane, Manilou na Filipínach a Rio de Janeirom v Brazílii, pričom sa mu darilo unikať pozornosti agentov tajných služieb. Významné postavenie Chalida Šejka Mohameda v rámci al-Káidy potvrdzovalo aj to, že jeho identita bola neznáma aj pre viacerých operatívcoch – členov al-Káidy. V marci 2003 v pakistanskom meste Rawalpindí bol spolu s ním zatknutý aj Mustafa Ahmed al-Hisawi. O ňom sa predpokladalo, že je zodpovedný za finančné zabezpečenie útokov z 11. septembra 2001.

Aj keď bola bezpečnostná situácia na pakistanských kmeňových územiach, najmä v oblasti severného a južného Waziristanu pre vedenie al-Káidy a jej výbory komplikovaná, činnosť autonómne pôsobiacich buniek, ktoré sa hlásili k posolstvu al-Káidy pokračovala. Dochádzalo aj k úsiliu o určitú koordináciu ich činnosti, čoho výrazom bolo aj prijatie jednotného názvu. Ako to bolo napríklad na území severozápadnej Afriky, kde pôsobili bojové islamistické bunky z Líbye, Maroka a Alžírsku, ktoré sa prihlásili k odkazu al-Káidy tým, že prijali v roku 2007 názov Organizácia al-Káidy v islamskom Magrebe. K tomu sa prihlásila aj Salafistická organizácia pre kázanie a boj (ďalej len „SGPC“).

Po teroristickom útoku na WTC v New Yorku nasledovali na území Európy ďalšie významné teroristické útoky, akým bol aj útok čečenského komanda, ktorý viedol Musa Barajev v budove divadla Dubrovka počas prebiehajúceho predstavenia muzikálu Nord-Ost. V ňom bolo zapojených vyše štyridsať Čečencov, medzi nimi aj Čierne vdovy, ženy opásané plastickou trhavinou. Po vpustení plynu do priestoru divadelnej sály zaútočili príslušníci protiteroristickej jednotky Alfa 26. októbra 2002. Väčšina teroristov bola zabitá a bezprostredne zahynulo aj 120 rukojemníkov. Vodca Musa Barajev bol v inej miestnosti zastrelený komandom Alfa. Tento útok bol motivovaný etnoseparatisticky, útočníci chceli dosiahnuť stiahnutie ruských vojsk z Čečenska a jeho nezávislosť.

V marci 2004 výbuchy náloží v prímestských vlakoch do Madridu, najmä na stanici Atocha spôsobili smrť 191 ľudí a 1 841 bolo zranených. Bol to najničivejší útok

v Európe od výbuchu v lietadle nad Lockerbie v roku 1988. Nálož v Madride boli zabalené v ruksakoch a vybuchli v štyroch vlakoch. Jedna nálož zabalená v batožine nevybuchla a tri ďalšie boli zneškodnené pod kontrolou polície. Anonymnými oznámeniami baskická teroristická organizácia ETA odmietla účasť na týchto útokoch. Al-Káida zverejnila videokazetu, v ktorej sa hlasom muža hovoriaceho arabsky s marockým prízvukom prihlásila k tomuto teroristickému útoku. Základom bola bunka piatich ľudí. 2. apríla 2004 bola v rýchliku Madrid – Sevilla objavená podobná nálož ako tie madridské.

Ďalší teroristický útok Čečencov motivovaný snahou dosiahnuť nezávislosť Čechenska a odchod ruských vojsk z tejto oblasti začal 1. septembra 2004, keď tridsať Čečencov obsadilo školu v Beslane v Osetsku. Boli to známe septembrové dni. Členovia čečenského komanda rozbili na škole okná, aby nebolo možné použiť plyn, tak ako to bolo v Dubrovke v Moskve v roku 2002. Pri zásahu ozbrojených síl v snahe zlikvidovať teroristov a oslobodiť rukojemníkov bolo 331 mŕtvych, z toho 184 detí. V pozadí prípravy tejto akcie bol vraj Šamil Basájev, ktorého zabil v roku 2006.

Dňa 7. júla 2005 v Londýne si štyria samovražední teroristi, ktorí si sami vyrobili výbušné náložky za svoj cieľ zvolili vozne londýnskeho metra. Traja sa odpálili v týchto vozňoch a zabil 39 ľudí a štvrtý nastúpil do poschodového autobusu a vzadu v hornej časti sa odpálil v dôsledku čoho bolo 13 ľudí zabitých a vyše 100 zranených. Celkový počet obetí pri týchto útokoch bol 52 zabitých a vyše 700 zranených.

29. marca 2010 sa uskutočnil v moskovskom metre samovražedný teroristický útok na trase Lublanka a zastávka Palác kultúry, v ktorom sa vo vozňoch metra odpálili dve Čečenky, čierne vdovy. Bolo zabitých 40 ľudí a 60 zranených.

Do povedomia v Európe vstúpili aj teroristické útoky v roku 2015 v Paríži. 7. januára prepadli redakciu satirického časopisu Charlie Hebdo dvaja bratia vyzbrojení samopalmi a zabil 12 ľudí. Bola to pomsta za karikatúru proroka Mohameda. O dva dni neskôr zaútočil Amedy Kulibaly strelbou zo samopalu na predajňu kôšer potravín a zabil štyroch ľudí. 13. novembra členovia teroristickej bunky, väčšinou Maročania uskutočnili sériu teroristických útokov na vybrané ciele v centre Paríža. Ich výsledkom bolo 130 mŕtvych. Najväčší počet obetí si vyžiadala strelba na účastníkov koncertu metalovej skupiny v klube Bataclan, pri ktorej zahynulo 89 ľudí.

V marci 2016 boli vykonané dva teroristické útoky v Bruseli, jeden na letisku Zaventem a druhý v bruselskom metre. Pri týchto útokoch bolo zabitých vyše 30 ľudí.

Vo výzvach ISIS, aby sa moslimovia aj individuálne zapájali do džihádu bez ohľadu na počet obetí na strane nepriateľa sa stal známym teroristický útok zo 14. júla 2016, keď počas štátneho sviatku vo Francúzsku na Deň Bastily terorista tuniského pôvodu si prenajal kamión a v meste Nice na prímorskej promenáde s ním narážal do ľudí. Kým ho polícia zastrelila, zabil 84 ľudí. Bol jedným z piatich ľudí v bunke, ktorí mu pomáhali zabezpečiť tento útok.

Teroristické útoky zradikalizovaných moslimov sa nevyhýbali ani územiu USA. V júni 2016 zabil americký moslim Omar Mir Sidig Matin strelbou v nočnom klube v Orlande 49 ľudí. Pri teroristickom útoku v meste San Bernardino strelbou dvoch útočníkov bolo zabitých 14 ľudí a 21 zranených.

POZNÁMKY

Teroristické útoky sa uskutočnili aj v Ázii. V roku 2014 zaútočil Taliban v pakistanskom meste Pěšavar na strednú školu pre deti vojakov, výsledkom čoho bolo 145 mŕtvych, najmä detí.

Vo Veľkej Británii sa 22. mája 2017 vo foyer manchesterskej arény na vystúpení speváčky Ariany Grande odpálil 22-ročný Salman Abedi po domácky vyrobenou bombou v dôsledku čoho bolo 22 mŕtvych a 116 zranených. 1. januára 2019 pobodal nožom v Manchestri pôvodom Somáľčan troch ľudí.

V džihádistickom terorizme vo svete sa sformovali dve centrá. Jedným z nich bola al-Káida, ktorej sídlom bola do roku 1991 Saudská Arábia, potom sa pod tlakom saudsko-arabského štátu presídlila do Sudánu. Keď sa počas občianskej vojny, ktorá začala po odchode Sovietskej armády z Afganistanu v roku 1989, podarilo hnutiu Taliban za podpory Pakistanu v roku 1996 obsadiť hlavné mesto Afganistanu Kábul, vedenie Talibanu na čele s Mulahom Omarom adresovalo al-Káide ponuku, aby svoju centrálnu štruktúru vedenú Usamom bin Ladinom a Aimanom Zawahirím presunula do Afganistanu. Centrála do určitej miery podporovala a koordinovala činnosť horizontálne pôsobiacich teroristických buniek a organizácií pôsobiacich pod vplyvom autority Usamu bin Ladina. Od jeho zabitia v máji 2011 špeciálnym americkým komandom v jeho sídle v pakistanskom Abotabáde vedie al-Káidu Egyptan Ajman al-Zawahiri.

Druhým centrom globálneho terorizmu sa stal Islamský štát (Arabmi nazývaný Dáiš) zložený z dvoch častí. V Iraku bolo jeho centrom mesto Mosul. Po jeho obsadení ozbrojencami ISIS v mešite al-Nur vymenovali Abú Bakra al-Bagdádiho za kalifa Ibrahima – najvyššieho predstaviteľa ISIS. V jeho sýrskej časti to bolo mesto Rakka. V nej bola hlavnou autoritou organizácia Džabhad al-Nusra, ktorú reprezentoval Mohamed Džuláni. Základom organizačnej štruktúry ISIS boli rady. Finančná rada, ktorá mala na starosti predaj ropy a nákup zbraní, funkciou Vojenskej rady bolo plánovanie a dohľad nad realizáciou vojenských operácií a súčasne aj kontrola vojenských veliteľov. Potom to bola Šura – rada, ktorá sa zaoberala riešením dôležitých štátnych záležitostí. Ďalšou bola Súdna rada. Jej náplňou bolo posudzovanie rozhodovania súdov a jeho súladu s náboženským právom šaría. Možno najdôležitejším telesom tejto organizačnej štruktúry bola Rada pre obranu, bezpečnosť a tajné služby, pretože mala na starosti bezpečnosť kalifa a ostatných vedúcich činiteľov štátu. Okrem toho zodpovedala za zbieranie a využívanie spravodajských informácií. Svoju dôležitosť mala aj Islamská štátna inštitúcia pre verejné informácie.

Obrázok 4: Vlajka Islamského štátu

ISIS sa stal najbohatšou teroristickou organizáciou – štátom. Jeho finančné zdroje boli takmer neporovnateľné s organizáciou al-Káida. ISIS získaval finančné prostriedky z rôznych činností. Bolo to vyberanie výpalného od obchodníkov, z únosov rukojemníkov a vyžadovanie vysokých čiastok za ich prepustenie. Tiež z iných činností, ako aj z legálneho podnikania. Najväčší zdroj príjmov bol z predaja ropy prostredníctvom pašeráckej siete, najmä cez Turecko. Keď sa podarilo lokalizovať miesto pobytu Abú Bakra al-Bagdádiho v provincii Idlib na severozápade Sýrie začala viackrát odložená operácia amerických špeciálnych síl (Rangers a Delta Force) na jeho likvidáciu. Pod tlakom útoku týchto síl Bagdádi odpálil na sebe vestu akú využívajú samovražední bojovníci, Zabil seba aj svoje tri deti. Teroristická organizácia ISIS sa v súčasnosti prispôbuje novým podmienkam. Dá sa očakávať, že smrť Abú Bakra al-Bagdádiho bude využitá pre získanie nových stúpcov a bojovníkov. Takisto aj na teroristické útoky v rámci globálnej siete buniek a organizácií, ktoré sa hlásia k autorite Bagdádiho a odkazu ISIS.

Inú ideovú orientáciu mali teroristické útoky 15. marca 2019 na Novom Zélande, kde Brenton Tarrant (stúpenec White Power) zabil v dvoch mešitách strelbou zo samopalu 51 ľudí. V apríli 2019 na ostrove Srí Lanka to bola séria samovražedných útokov výbušnami, ktorými boli naplnené vesty útočníkov. Boli to útoky na hotely a kostoly. Pri jednom z nich zahynul aj ideový vodca a radikálny kazateľ Zahran Hášim. Útoky si vyžiadali okolo 260 mŕtvych. Teroristická skupina – bunka a jej vodca sa hlásili k ISIS a k odkazu Abu Bakra al-Bagdádiho.

Zvláštne postavenie medzi teroristickými útokmi má útok v indickom veľkomeste Mumbai v novembri 2008. 10-členným komandom vycvičeným v tábore radikálnej islamskej organizácie Laškar-e-Taiba v Pakistane v gerilovom spôsobe boja v mestských podmienkach. V Karáčí nastúpili na nákladnú loď. V Indickom oceáne zajali indickú rybársku loď, zavraždili posádku a s loďou priplávali do prístavu Mumbai. Rozdelili sa na päť dvojíc a po pripravených trasách sa vybrali k útokom na určené ciele. Polícia v meste nebola na to pripravená, nastala panika a vznikol dojem, že mesto prepadli stovky teroristov. Psychologické dôsledky teroristických útokov charakterizuje O. Mikšík týmito slovami: „*hlavným cieľom terorizmu je terorizovať civilné obyvateľstvo, policajných úradníkov, vyvolávať neistotu a napätie ... Ak je cieľová populácia náchylná k panike a zmätku, je dosiahnutý požadovaný psychický účinok.*“¹⁶⁾ Likvidácia útoku a teroristov trvala od 26. do 29. novembra 2008. Výsledkom toho bolo 166 mŕtvych. Jeden z teroristov, Adžmal Kasáb prežil. V roku 2010 bol odsúdený na trest smrti a o dva roky popravený.

4 ZÁVER

Terorizmus ako spoločensko-politický fenomén a súčasne aj hrozba vnútro-
politckej stability štátov, regiónov, ako aj globálna hrozba prechádzal vývojom v rôznych historických obdobiach až do súčasnosti. Jeho začiatky sa spájali s úkladnými politickými vraždami a krutými represáliami, ktoré mali ochrániť pozície vládnucich skupín alebo jednotlivcov už v období antického Grécka a Ríma. Toto vraždenie

16) MIKŠÍK, O.: Hromadní psychické javy.

POZNÁMKY

vo veľkom alebo v malom rozsahu malo zastrašovať oponentov vládnuccich elít už v gréckych mestských štátoch alebo v cisárskom Ríme. Už v tomto období sa kládol dôraz na základnú funkciu teroru, ktorou je využitie strachu ako prostriedku na dosiahnutie politických cieľov. Táto jeho funkcia sa v nasledujúcich obdobiach potvrdzovala, pričom sa menili len technické prostriedky na likvidáciu alebo zastrašenie vybraných skupín ľudí. Využitie teroru bolo motivované aj v skupinách ľudí, ktoré sa cítili byť potláčané alebo znevýhodňované vládnucimi vrstvami. V období od konca 11. do 13. storočia sa to prejavovalo v mimoeurópskom priestore na Strednom východe v činnosti radikálnej odnože šíitskej sekty Ismailia, známej ako asassíni. Vraždenie sa v neskoršom období stalo v prostredí anarchistov a nihilistov nástrojom boja na zničenie vykorisťovateľskej a nespravodlivej spoločnosti v zmysle zásady „vražдите vrahov!“ a „propaganda smrťou“, čo malo prispieť k nastoleniu spravodlivej spoločnosti. Tento názor prevzali aj ľavicovo orientované teroristické skupiny v druhej polovici 60. rokov v Európe, ktoré sa potom premietli do taktiky teroru, zmiešanej so skúsenosťami s taktikou partizánskych vojen. Vytvárali sa aj kontakty medzi týmito skupinami a radikálnymi palestínskymi organizáciami na Strednom východe (výcvikové tábory a vzájomná podpora). Následkom sklamaní a neúspechov sekulárno-nacionalistických režimov v arabsko-islamskom a islamskom svete sa začala formovať opozícia a vytvárať teroristické skupiny na náboženskom základe ochrany islamských hodnôt pred westernizáciou ako výraz odporu proti zradcovským režimom. Tento vývoj vyvrcholil sformovaním dvoch centier globálneho džihádu: al-Káidy, ktorá sa usídlila v Afganistane a spolupracovala s Talibanom a Islamského štátu (Dáiš) s jedným centrom v Mosule v Iraku a druhým v sýrskom meste Rakka. Pre Európu aj iné krajiny vo svete sa stali hlavným bezpečnostným problémom zahraniční bojovníci, ktorí získali bojové skúsenosti v týchto oblastiach, čím sa stali príkladom samoradikalizácie moslimov prostredníctvom radikálnych islamistických kazateľov alebo sledovaním džihádistických stránok na internete. Najvýznamnejším nástrojom v boji proti hrozbe terorizmu je výmena spravodajských informácií medzi štátmi a aj spoločné operácie pri likvidácii činnosti takýchto organizácií. Terorizmus sa úplne zlikvidovať nedá, možno mu len nastaviť účinné obmedzenia v jeho činnosti.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

ALLEMANN, F. R.: Terrorism : Definitional Aspects. In: *An International Journal*, roč. 3, 1984, č.3/4, s. 185 - 190.

BONANATE, L.: *Mezinárodní terorismus*. Praha : Columbus, 1997, ISBN 80-85928-45-0.

BRACKETT, D. W.: *Svatý teror – armageddon v Tokiu*. Praha : Mladá fronta, 1999, s.68-69, 93, 132-137. ISBN 80-204-0669-7.

CAMUS, A.: *Člověk revoltující*. Praha : Český spisovatel, 1995, s.164 - 167, 172 - 178. ISBN 22-055-95.

CRUICKSHANK, P. - MOHANAD HAGE ALI: Abu Musab Al Suri : Architekt of the New Al Qaeda. In: *Studies in Conflict and Terrorism*, č. 30, s. 1 - 14. ISSN 1057-610X.

- Dictionary of Military and Associated Terms*. Washington : Joint Chiefs of Staff, 1984.
- FORD, F. L.: *Political Murder : From Tyrannicide to Terrorism*. Cambridge : Harvard University Press., 1985, s. 242 - 243. ISBN 0-674-68635-7.
- KRUEGER, A. B. - MALEČKOVÁ, J.: Does Poverty Cause Terrorism? In: *The New Republic*, 2002, 24. jún, s. 27.
- MIKŠÍK, O.: *Hromadní psychické jevy*. Praha : Karolinum, 2005, s. 210 - 219. ISBN 80-246-0930-4.
- MILLER, M. A.: The Intellectual Origins of Modern Terrorism in Europe. In: CRENSHAW, M. (ed): *Terrorism in Context*. Pennsylvania State University Press, 1995, s. 44, 48. ISBN 0-271-01014-2.
- MOGHADAM, A.: *The Interplay Between Terrorism, Insurgency, and Civil War in the Middle East*. Elcano Royal Institute, 2015.
- POMPER, P.: Russian Revolutionary Terrorism. In: CRENSHAW, M. (ed): *Terrorism in Context*. Pennsylvania State University Press, 1995, s. 87, 98 - 99. ISBN 0-271-01014-2.
- ROSIE, G.: *The Directory of International Terrorism*. Edinburgh : Mainstream Publishing Company, 1986, s. 248 - 249. ISBN 1 85158 021 2.
- SAMSON, I.: *Medzinárodný terorizmus : Implikácie pre Slovensko*. Bratislava : SFPA, 2002, s. 12, 22, 28. ISBN 80-968148-3-4.
- SCHMID, A. P. (ed.): *The Routledge Handbook of Terrorism Research*. London : Routledge, 2011, s. 5. ISBN 13:978-0-415-41157-8.
- WILKINSON, P.: *Terrorism and the Liberal State*. London : The MacMillan Press Ltd., 1977, s. 32 - 33. ISBN 0 333 19123 4.

TÉMY NA VEDENIE ZÁVEREČNEJ DISKUSIE

1. Aká je účinnosť strachu vo vzťahu k pokroku a presadzovaniu politických cieľov?
2. Môže krutosť prostriedkov a metód uskutočňovania teroristických akcií účinne zastrašiť obyvateľstvo, alebo aj poškodiť ciele teroristov a odradiť ich sympatizantov?
3. V čom sú partizánska vojna a teroristické akcie rozdielne a čo majú spoločné?
4. Aký je význam teroristických akcií s masovým a bezvýberovým zabíjaním a individuálnym zapojením do džihádu jednotlivcov („osamelých vlkov“) a malých teroristických buniek?
5. Islamský štát nie je porazený. Čo so zahraničnými bojovníkmi pochádzajúcimi z Európy, ktorých je asi štyritisíc a viacerí z nich so ženami a deťmi by sa chceli vrátiť. Prebieha reštrukturalizácia činnosti bývalého islamského štátu, jeho stúpcov a bojovníkov, ktorí sa presúvajú okrem Iraku a Sýrie aj do Južnej Ázie. Ako sa s tým vyrovnáť?